

Roman tradițional, obiectiv

Moromeții

de Marin Preda

Capodoperă a literaturii noastre, **Moromeții** marchează unul din momentele de vârf ale prozei românești.

Modalitatea narativă:

- Marin Preda este **narator omniscient**, care povesteste la persoana a III-a
- opera se remarcă prin absența mărcilor formale ale naratorului, de aici și distanțarea acestuia față de evenimentele și personajele prezentate, chiar dacă romanul are și elemente autobiografice.
- perspectiva temporală este cronologică, bazată pe relatarea evenimentelor în ordinea derulării lor

Compoziția:

- opera de aproape 1000 de pagini este alcătuită din două volume, apărute:
 - în 1955 (primul volum)
 - în 1967 (al doilea volum)

Indicii spațiali și temporali:

- acțiunea primului volum se petrece:
 - în Siliștea-Gumești, sat din Câmpia Dunării, spațiul real; spațiul imaginar închis este cel al trăirilor din sufletul și conștiința personajelor
 - în preajma celui de-al doilea război mondial, pe perioada unei singure veri, a anului 1937(primul volum).
- scriitorul pune accent pe observație și de aici descrierile amănunțite, fiind discutate fiecare gest, atitudine, replică. Aproape jumătate din primul volum surprinde faptele petrecute de sâmbătă seara, când familia Moromete se întoarce de la câmp, până duminica noaptea când Polina lui Bălosu fuge cu Bircă.
- este o perioadă de stabilizare economică relativă în care viața satului cunoaște o îmbunătățire. Siliștea-Gumești e o comună mare cu 2 biserici, școală cu 7 învățători case mari. Se observă o nouă viziune asupra satului care nu mai e frământat de probleme deosebite, ca la Rebreanu și Sadoveanu, viața scurgându-se monoton.

Incipit-final:

- forța sub care stă întreg universul Moromeților este TIMPUL, axa fundamentală a romanului. Ideea timpului îngăduitor cu oamenii, parcă dilatată, la începutul operei, *Timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare*, revine simetric în final, după fuga băieților lui Ilie la București, răsturnând imaginea „vieții tihnite”, deoarece *timpul*

nu mai avea răbdare. Peste trei ani începea al doilea război mondial. Intre aceste două coordonate, a timpului răbdător și a timpului grăbit, au loc evenimente care vor schimba viața siliștenilor. Romanul se bazează pe relația omului cu timpul, a umanității cu istoria la răspântia dintre epoci.

Satul și țărani:

- se conturează imaginea dramatică a satului surprins în tragismul evenimentelor ce vor sparge tiparele existenței străvechi prin dispariția țăranimii tradiționale.
- Romanul urmărește astfel:
 - procesul destrămării micii proprietăți în favoarea marii proprietăți colective
 - destramarea iluziilor pe care le nutrea țăranimea despre proprietatea individuală

De aici și încadrarea operei, considerată ”romanul prăbușirii unui mit”.

- In centrul atenției se află familia lui Ilie Moromete, familie numeroasă alcătuită din:
 - Ilie Moromete, tatăl
 - Catrina, soția (are o fată din prima căsătorie, Alboaia, rămasă la socrii dintâi)
 - Paraschiv, Nilă și Achim, copiii din prima căsătorie a lui Ilie
 - Tita, Ilinca, Niculae, copiii din actuala căsătorie

Conflicte:

- ca în orice familie refăcută, atmosfera este tensionată, fiecare dintre membrii acesteia având nemulțumiri ce mocnesc, urmând să izbucnească în conflicte ce vor zgudui familia:

- între Ilie și Catrina care revendică un pogon de pământ pe care Ilie îl vându se din lotul ei. Ilie îi promite că îi face acte pe casă, ca ea să nu rămână “pe drumuri”, dacă lui i s-ar întâmpla ceva
- între Ilie și cei trei băieți din prima căsătorie, deoarece Ilie nu le dă partea de avere ce le revine din moștenirea mamei lor; ei îl acuză pe Ilie că nu face nimic, stă toata ziua, că nu e în stare de nimic, spre deosebire de Bălosu care face bani.
- între Ilie și Niculae care ar fi vrut să meargă la școală, dar tatăl îl trimite cu oile la păscut
- între Catrina și fiii vitregi care o acuză că îi neglijează, ocupându-se numai de copiii din actuala căsătorie; îi reproșează că le face fetelor zestre, în timp ce ei umblă în zdrențe
- între Catrina și Guica (sora lui Moromete); Guica, după moartea primei soții a lui Ilie, ar fi vrut să îngrijească de gospodăria Moromeților și de copiii lui Ilie, ca să poată avea pretenții asupra casei părintești și a locului din spatele casei; Ilie căsătorindu-se, ea trebuie să părăsească gospodăria lui

Planuri:

- romanul urmărește pe mai multe planuri paralele (nu se intersectează și nu se determină reciproc ca în **Ion** de Rebreanu) și alte destine:
 - al lui Țugurlan, țăran revoltat (tipul țăranului revoltat din literatura română) pentru că nu a fost împrumutat și pentru că, an de an, mai atârna o cruce la poartă, astfel că din cei 7 copii, i-a mai rămas unul
 - al lui Boțoghină, nevoit să vândă pământ pentru a se trata
 - al lui Bălosu, chiaburul satului, care dorește să o mărite pe fiica sa, Polina, tot cu un chiabur (pentru a păstra averea), deși ea îl iubește pe Birică, țăran sărac.
- pe primul plan în roman, stau preocupările economice, respectiv lupta pentru menținerea pământului, deoarece țăranul, ca și în **Ion** de Rebreanu, este conștient că valoarea lui în societate depinde de cantitatea de pământ pe care o deține. Astfel:
 - Moromete nu vrea să înstrăineze pământul
 - Bălosu nu vrea s-o dea pe Polina lui Birică pentru că acesta e sărac
 - Țugurlan este mereu revoltat că nu a fost împrumutat
 - Boțoghină e nevoit, însă, să vândă pământ pentru a se trata
- țăranii cunosc o viață mai bună, lipsind mizeria și sărăcia de la început de secol. ei au impozite (foncierea), datorii la bănci și, cu toate acestea, nu sunt surprinși muncind, ci stând la taifas, discutând politică, glumind, dialogând inteligent în poiana lui Iocan.
- limbajul lor este ironic, apropiat de limba literară, ei folosind chiar neologisme. Totuși, nu prea acordă atenție învățaturii: *Acum n-avem altceva de făcut decât să studiem*, spune Ilie.

Siliștenii: - sunt interesați de ceea ce se petrece în jurul lor

- știu să citească, fiind chiar abonați la ziare:
 - la "Mișcarea"- Moromete
 - la "Curentul"- Iocan
 - la "Dimineața"- Cicoșilă
- au simpatii politice (Moromete e liberal)
- sunt oameni dârji, aspri, cu o fire dinamică și voluntară, care nu acceptă umilința, nu se milogesc și nu cerșesc bunăvoința nimănui
- își cuceresc prin luptă un loc în viață
- își formulează revendicările și pretind satisfacerea lor, impunându-și punctul de vedere și voința:
 - Achim și Niculae îl bat pe pândar
 - Birică o fură pe Polina
 - Polina îi cere lui Birică să se lupte pentru pământ și Birică îl bate pe Victor Bălosu; chiar ea va da foc casei tatălui ei

- Țugurlan îl bate pe jandarm, pe primar îl

izbeste cu capul de pereții primăriei, își în
deamnă copilul să -l bată pe cel care i-a bă
gat pământ în gură

Marin Preda prezintă și alte aspecte din viața colectivității satului:

- hora, premilitara
 - ieșirea la secerat
 - jocul băieților cu bobicul
 - aldămașul băut după vinderea salcâmului
 - chemarea fetelor la poartă (prin fluierat)
 - jocul călușarilor
- chiar și animalele joacă un rol important în viața oamenilor, având nume și partici pând la întâmplări:
- oaia Bisisica îl enervează pe Niculae
 - câinele Duțulache fură brânza de la cina Moromeților
 - caii sunt îngrijiți cu drag de băieții cei mari

Din toate acestea se observă că romanul se constituie într-o monografie a satului românesc din Câmpia Dunării. Este ultimul mare roman despre satul tradițional situat alături de operele pe aceeași temă ale lui Creangă, Slavici, Sadoveanu, D.Zamfirescu sau Rebreanu.

Scene antologice:

❖ Scena cinei

-are loc după întoarcerea familiei de la câmp. Moromeții se află strânși în tindă, în jurul unei mese mici, joase, rotunde, *pe niște scăunele cât palma așezați unul lângă altul, după fire și neam:*

- băieții cei mari, spre partea dinafară a tindei, *ca și când ar fi fost gata în orice clipă să se scoale de la masă și să plece afară* (nu se amesteacă cu copiii din a doua căsătorie, semn al răcelii dintre ei; = valoare premonitoare, ei părăsind, în finalul romanului, familia)
- Catrina, spre vatră, aproape de oalele ei
- Ilinca și Tita, spre interior (sugerând poziția lor protejată în casă), alături de Niculae care nu are scaun (neglijat)
- Moromete *stătea parcă deasupra tuturor*, pe pragul celei de a doua odăi, *stăpânind cu privirea pe fiecare* (se sugerează autoritatea capului familiei)

❖ Tăierea salcâmului

- scena este memorabilă prin
- măiestria construirii din detalii ce se adună progresiv
 - cuvinte expresive
 - simbolistica dramatică - e primul semn al declinului

- salcâmul are o valoare premonitoare. El reprezintă unitatea, trăinicia Moromeților, fiind în lumea obiectelor ceea ce reprezintă tatăl în viața familiei; e un arbore cu autoritate, dominator, un punct stabil de referință; un simbol și o păvază; prăbușirea lui anunță un sfârșit, o modificare de ierarhii în lumea Moromeților
- salcâmul tăiat face parte din viața familiei Moromete, dar și din existența satului *toată lumea cunoștea acest salcâm* simbolizând elementul păstrător al tradițiilor și credințelor strămoșești, al stabilității țărănești
- Ilie și Nilă taie salcâmul când se crapă de ziuă (ca și condamnații la moarte) pe fondul unor bocete din vale (ca și când cineva l-ar plânge)

❖ Poiana lui Iocan

- reprezintă inima adevărată a satului, locul unde se adună gospodarii *nici săraci, nici bogați* (Moromete, Cocoșilă, Dumitru lui Nae, Iocan etc) să citească ziarele și să comenteze politica cu umor și ironie (ex.discursul regelui)
- adunările au loc duminică în poiana mare din fața fierăriei lui Iocan, poiana plină de oameni nerăbdători să-l audă pe Moromete comentând articolele. El citește ziarul *cu glas schimbat și necunoscut* după care începe comentariul pentru că el știa să vadă lucruri pe care alții nu le vedeau.

❖ Piatra de hotar

- Imaginea personajului din capitolul XXIII este relevantă pentru clipa de maximă criză a gândirii personajului. Ilie a aflat de la Scămosu că Achim nu se va mai întoarce și că ceilalți doi băieți sunt pe cale de a pleca și ei de acasă.
- el iese afară din sat, pentru că nu mai suporta lumea, vrea să scape de aceasta, dar tocmai acest lucru nu pare posibil.
- singur pe piatra de hotar, el caută o limpezire cu lumea și cu sine, într-o încercare aproape tragică de a da *de curgerea de până mai ieri a gândirii sale liniștite*.
- monologul personajului conturează într-o manieră simplă întreaga filozofie a lui Moromete, a ființei individuale pentru care armonia interioară este chiar cheia omenescului în deplina afirmare a valorilor lui.
- scena conține câteva pasaje narrative și descriptive, Moromete parcă făcând parte din peisajul descris
- Ilie se interoghează hamletian, conturând o metafizică a existenței:
 - Ce este timpul?
 - Ce rost au părinții pe lume?
 - Care-i rostul copiilor?
 - E oare obligatoriu ca ei să rățăcească înainte de a-și găsi un rost existenței lor?

- Și părintele e părinte pentru a ierta mereu?
- tăcerea omului se îngemănează aici cu tăcerea pământului, dar omul nu se lasă pasiv în voia ritmurilor naturii, ci își asumă până la capăt condiția umană. Sensul

vieții e clarificat într-un cadru de măreție și singurătate, refuzându-se acea primejdioasă înstrăinare de sine, similară cu o abdicare de la omenesc: *Și dacă lumea este așa cum zic ei și nu e așa cum zic eu, ce mai rămâne de făcut?* Răspunsul e o categorică afirmare a individualității tragice, izvorâtă din demnitate.

- gestul ultim al personajului de a se ridica în picioare, ducând mâna la frunte, gândirea sumbră și trufașă, clătinarea de câteva clipe exprimă excepțional cutremurarea ființei umane în fața unui destin dramatic, dar care trebuie înfruntat. Mai vie decât tot acest destin tragic rămâne însă măreția omului, imaginea lui de “ultim mohican”
- fiind, ca personaj, expresia naturii (meditează pe câmp), dar și a culturii, Moromete depășește personajele rebriene și sadoveniene.

Caracterizarea lui Ilie Moromete:

- personaj principal, eponim
- este unul din cele mai fascinante personaje din literatura noastră. **Moromeții** înseamnă, de fapt, Ilie Moromete, toate personajele definindu-se prin raportare la el
- țăran mijlocăș, Ilie cumulează trăsături neobișnuite și antitetice:
 - detașat și neliniștit
 - iubitor de taclale și însingurat
 - sceptic sau proferând încrederea în soartă
 - având o inteligență ieșită din comun = este prin tot ceea ce face
 - filozof **UNIC**
 - contemplativ
 - disimulând ca un maestru
 - înzestrat cu umor, ironie subtilă
- prototipul personajului este Tudor Călărășu, tatăl scriitorului ”Ar fi putut să stea pe prispa scaldată în soare, dacă nu s-ar fi lăsat noaptea, nu ore, ci zile întregi, spectacolul lumii, atât cât se vedea de pe prispa lui, fiindu-i absolut suficient ca să-l uimească și să-l încânte”. “Ilie Moromete a existat în realitate, era tatăl meu” spune autorul.
- adevărat “pater familias”, Ilie stăpânește în chip absolut peste o familie a cărei alcătuire prevestește parcă destrămarea. Pentru a păstra unitatea familiei, el este neînduplecat și justițiar.
- cu un total de 14 pogoane de pământ (7 ale lui și 7 ale soției), cu forță de muncă asigurată, el nu este surprins muncind, ci stând pe stănoagă în fața porții, fumând și așteptând un interlocutor inteligent. Mare iubitor de oameni și de taifas, când nu are un interlocutor, monologhează, monologul luând forma dialogului cu Catrina, cu copiii, cu un interlocutor imaginar.

- este un bun observator (*Tata avea ciudatul dar de a vedea lucruri care lor [celor-lalți săteni] le scapau, pe care ei nu le vedeau*, spune Niculae) și moralist, dar și un disimulat. Ascunzându-și gândurile, intențiile, el se amuză pe seama prostiei, a lim

bajului prețios (vezi discuțiile cu Cocoșilă și Victor Bălosu), iar prin disimulare și dedublare își supune interlocutorii (ex.Jupuitu).

- umorul și ironia sunt componentele de bază ale profilului său dezvăluind superioritatea morala a eroului, îndârjirea sa în promovarea adevăratelor valori umane. Ii place să se amuze pe socoteala altora (în special a fiilor săi), să râdă de cei proști, să stea de vorbă cu un om deștept capabil să glumească inteligent (Cocoșilă)

- nu-l preocupă parvenitismul nici economic, nici politic. Ezită să plece cu cerealele la munte și chiar când face acest lucru, iese în pierdere; a fost consilier comunal, dar n-a profitat de funcție.

- există în roman: - o lume în care personajul se luptă cu alde Tudor Bălosu, Jupuitul, Aristide ca să-și achite datoriile și să-și păstreze independența materială

- o altă lume, nevăzută, la care foarte puțini au acces, în care darul său de povestitor, calmul, perspicacitatea, omenia îl situează în centrul tuturor.

- timpul interior trebuia să rămână multă vreme sursă de bucurii profunde, de aceea desfășoară un întreg arsenal de subtilități și eschive ca presiunea evenimentelor să nu-l tulbure. Contemplarea lumii, acceptarea ei, "lupta pentru apararea vechilor bucurii" aveau să sfârșească în momentul producerii unor lovituri imprevizibile. Până atunci descoperise un cod existențial care expedia într-un plan secund fapte posibil de dominat, ca să rămână seninatatea și, prin ea, puterea.

- păstrarea neatinsă a lotului de pământ înseamna libertate, independență de acțiune, o condiție a *vechilor bucurii*:

- discuții prelungite în poiana lui Iocan

- ceasuri de visare pe stănoaga podiștei

- senzația că lumea nu-i poate determina în niciun fel reacțiile

- discuțiile cu oameni inteligenți (Cocoșilă)

- atacurile decisive vor veni din interiorul familiei:

- fuga băieților

- neînțelegerile cu Catrina

- convingerea că trebuie să-l trimită pe Niculae la școală

înconjurându-l, izolându-l pentru că cei din jur nu-l înțeleg:

- Catrina nu-i înțelege suceala Ești mort după ședere și tutun

- Guica îl consideră un spoliator

- cei trei băieți mari îl cred un tată nedrept

- finalul vol.I ni-l înfățișează ruinat ca proprietar (vinde o bucată de pământ, deci nu mai are proprietatea întreagă), dar ca om, nu, fiindcă n-a renunțat la virtuțile

sale. El arăta la fel de netulburat și nepăsător, dar nu mai putea fi văzut stând pe stănoaga podiștei, nu-l mai auzai povestind, nu mai frecventa poiana lui Iocan.

Eugen Simion arată că drama lui ”nu este de ordin economic, ci moral. Durerea lui vine dintr-un simț înalt al paternității rănite. Nu faptul de a-și pierde o parte din lot îl întunecă, ci ideea de a-și pierde fiii și liniștea care-l făcea să privească lumea ca un spectacol superior”

- din acest moment începe declinul personajului. Risipirea familiei duce la prăbușirea lui morală. Schimbarea glasului *tulbure și însingurat* anunță o modificare interioară profundă. Calmul îl părăsește și existența îi ajunge o povară = omul se însingurează.

- momentul de vârf al crizei interioare a personajului e la piatra de hotar. El, închis în cercul gândurilor sale interioare, supune unei judecări aspre lumea care i-a sălbăticit copiii și l-a scos pe el din universul tihnit în care trăise.

- în vol.II, Moromete nu mai avea în spate o familie (băieții refuză să se întoarcă în sat, Catrina îl părăsește, Tita se căsătorește și pleacă la casa ei, Niculae merge la școală), motiv pentru care își trăiește cu demnitate singurătatea.

- Preda îl **caracterizează indirect**, prin cuvintele lui Niculae credea că el e centrul universului și cum le aranjează el, așa e bine, toată lumea trebuie să-l asculte.

- nu mai are de plătit foncierea, dar rămân cotele și “comedia uimirii totale”nu mai merge, așa că asistă cum cei cu cotele îi iau porumbul.

- autoritatea lui în sat scade. Bătrân, aproape de 80 de ani, împutinat la trup, rățăcea pe câmp. Căzut la pat, el își exprimă crezul vieții sale: *Domnule...eu totdeauna am dus o viață independentă*, îi spune doctorului, cuvinte care reprezintă axa fundamentală a filozofiei sale de viață.

“Prizonier parcă fără scăpare al elementelor și al lui însuși”, a înțeles că independența spiritului constituie cheia libertății umane, a demnității.

Eugen Simion considera că Ilie Moromete “simbolizează lumea țărănească în valorile ei durabile”

- nu există în roman o caracterizare directă, portret fizic al personajului; există însă un portret, imaginea chipului modelat din lut de către Din Vasilescu, pe care Iocan l-a expus deasupra ușii fierăriei: *era capul unui om care se uita parcă în jos. Fața îi era puțin trasă .Nasul se prelungea din fruntea boltită în jos spre bărbie drept și scurt, cu ceva din liniștea gânditoare a frunții. Era el, Moromete, așa de...așa de serios...Era așa cum îl cunoșteau ei, dar parcă era singur, fără familie, fără Iocan și Cocosilă, fără Dumitru lui Nae și ...fără parlament.*